

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA SOSYAL GİRİŞİMCİLİK EKONOMİSİ

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP ECONOMY IN CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS

Rıfat KARABAŞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Girişimcilik ve Yenilikçilik A.B.D
rfatkarabass@gmail.com, Samsun/Türkiye. Orcid ID: 0000-0001-8564-2464

ÖZET

Sosyal sorunlar Dünya’da sürekli artmaktadır ve bu sorunların çözüme ulaştırılması için en etkili çalışma alanı sosyal girişimciliktir. Sosyal girişimcilik yeni bir kavram olmasına rağmen Dünya’da ve Türkiye’de hızla yaygınlaşmaktadır. Ancak sosyal girişimler Türkiye’de bir hukuki dayanağa sahip değildir. Bundan dolayı sosyal sorunlara yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler üreten sosyal girişimlerin Türkiye’de hareket alanları sivil toplum kuruluşları sayesinde sağlanmaktadır. Ayrıca sosyal girişimler sosyal sorunların çözülmesi için yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler ile yeni iş modelleri oluştururlar. Oluşturdukları iş modelleriyle de istihdam yaratırlar. Bu sayede ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunurlar. Türkiye’de tam anlamıyla yasal statüye sahip olmamasına rağmen, sosyal girişimler ve sosyal girişimlerin oluşturdukları ağlar da mevcuttur. Bununla birlikte Türkiye’de sosyal girişimlerin ve sosyal girişim fikirlerinin desteklenmesi için birçok fırsatlar da bulunmaktadır. Ancak çalışmaların alanı genişletilmeli ve sosyal girişimcilik daha çok yaygınlaştırılmalıdır. Bu bağlamda sürekli artmakta olan sosyal sorunların çözülmesi için sosyal girişimlerin ve bunları destekleyecek işbirliklerinin sayısı artırılmalıdır. Sayılan nedenlerle çalışmada sosyal girişimciliğin yaygınlaştırılması ve güçlenmesiyle ilgili öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Girişimcilik, Sosyal Girişim Ekonomisi, Sivil Toplum

ABSTRACT

Social problems are constantly increasing in the world and the most effective field of work for solving these problems is social entrepreneurship. Although a new concept of social entrepreneurship in the world and is rapidly gaining popularity in Turkey. However, social enterprises do not have a legal basis in Turkey. Therefore innovative social problems in Turkey and movement areas of social enterprises generating sustainable solutions are provided through non-governmental organizations. In addition, social enterprises create new business models with innovative and sustainable solutions to solve social problems. They also create employment with the business models they create. In this way, they contribute to the social and economic development of the country. Although not literally have no legal status in Turkey, they form networks of social enterprises and social enterprise are also available. However, many opportunities for the support of social initiatives and social enterprises in Turkey are also ideas. However, the field of studies should be expanded and social entrepreneurship should be more widespread. In this context, the number of social enterprises and collaborations to support them should be increased in order to solve the ever-increasing social problems. For these reasons, suggestions were made for the dissemination and strengthening of social entrepreneurship.

Keywords: Social Entrepreneurship, Social Enterprise Economics, Civil Society

1. GİRİŞ

Yeni bir kavram olarak ortaya çıkan sosyal girişimcilik hızlı bir şekilde yaygınlaşmaya ve gelişmeye devam etmektedir. Sosyal sorunlara yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler üretmek sosyal girişimciliğin en temel amacıdır (Leadbeater, 1997). Bu amaç ile kurulan sosyal girişimler buldukları bölgelerde sosyal ve ekonomik öneme sahiptirler (Nicholls, 2008; Kolcu, 2018). Sosyal sorunların çok hızlı arttığı günümüzde etkili çözümler sunan sosyal girişimlerinde önemi artmaktadır.

Artan bu önem ile sosyal girişimcilik konusunda birçok devlet destekler açıklamış ve politika oluşturmuştur. Ülkemizde de kalkınma planı içerisinde sosyal girişimcilik çalışmalarının desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 2019).

Sosyal girişimcilik kavramı ülkemizde daha yeni yaygınlaşan bir alan olduğu için yasal statüsü tam olarak belirlenememiştir. Bu nedenle ülkemizde sosyal girişimler, yasal statü kazanabilecekleri bir sivil toplum örgütleri aracılığıyla faaliyetlerine devam etmeye çalışmaktadırlar. Sivil toplum örgütleri olarak gerçekleştirilen faaliyetlerde sosyal girişim oluşumları belirledikleri sosyal sorunun çözümü ile çalışmalarını gerçekleştirmektedirler.

Yenilikler; yeni veya geliştirilmiş ürünler, hizmetler, süreçler veya gelişmiş organizasyon veya pazarlama stratejilerini, bir fikrin bir pazarlama ürününe veya hizmetine dönüştürülmesini, yeni veya iyileştirilmiş üretim veya dağıtım süreçlerini veya yeni bir sosyal hizmet sağlama yöntemini içerir. Teknolojik gelişmelerin hızla yaşandığı günümüzde gerek firma gerekse ülke bazında değişimlere ayak uydurmak bir ihtiyaçtan çok zorunluluk haline gelmiştir(Kahramanoğlu, 2020a).

Bu çalışmada sivil toplum örgütleri ve sosyal girişimlerin buldukları bölgelerin sosyal ve ekonomik kalkınma konusunda etkileri üzerinde durulacaktır. Sosyal sorunların çözülmesinde ciddi öneme sahip olan sosyal girişimciliğin yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi adına yapılan araştırmalar incelenecektir.

2. LİTERATÜR

Özdeveci & Cingöz (2009) teorik çerçevede yaptıkları araştırmada sosyal girişimcilik uygulamalarının çok eski tarihlerden beri var olduğunu ancak terim olarak sosyal girişimcilik kavramının kullanılmadığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte insanların ekonomik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve sosyal sorunların çözülebilmesi için sosyal girişimlere ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedirler. Küreselleşen dünya ile kapitalizmin ve bencilliğin arttığı dönemde toplumsal bilincin korunması gerektiğini eklemektedirler. Bu nedenle gelecek nesillerin yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçmesi için sosyal girişimciliğe önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sarıkaya (2010) üçüncül sektörde sosyal kar amaçlı örgütler üzerine yaptığı araştırmada sektörün taşıdığı önemi belirtmektedir. Bu bağlamda sosyal girişimciliğin yeterli bir tanımının yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Sarıkaya (2010) sosyal girişimlerin kazandırdıkları ekonomik karın yanında sosyal karında faydasının yüksek olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte sürekli bir gelişimin olduğu ve sosyal girişimlerin sosyal faydasının daha çok ön planda olacağını savunmaktadır. Sarıkaya'ya (2010) göre bu tip örgütlerin güçlendirilmesi toplumsal katma değer de artmasına imkan sağlayacaktır.

Kümbül Güler (2011) ASHOKA üyelerinin çalışmaları üzerine yaptığı veri toplama çalışmasıyla hazırladığı araştırmada en temel sosyal sorun olan yoksulluk üzerinde durmuştur. Bu çalışmayla sosyal sorunların çözümlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Kümbül Güler (2011) çalışmasında verdiği uygulama örneklerinin sosyal girişim olmak için uğraş gösteren sivil toplum kuruluşlarına yol göstereceğini belirtmektedir. Kümbül Güler (2011) sosyal sorun olan yoksulluğun çözülmesinde en etkili mücadelenin sosyal girişimler sayesinde olacağını ifade etmektedir.

Göbunar vd. (2018) üniversitelerde sosyal girişimcilik fırsatları bağlamında yaptığı derleme makalesinde; sosyal girişimciliğin toplumsal değerleri göz önünde bulundurarak sosyal ihtiyaçları karşılamak için kurulan organizasyonlar olduğunu belirtmektedir. Gökbunar vd. (2018) sosyal girişimciliğin bölgelerinde ekonomik ve sosyal olarak katkıda bulunacağını savunmaktadır. Gökbunar vd. (2018) sosyal girişimlerin maliyeti düşük ve getirisinin fazla olduğunu da eklemektedir. Özellikle sosyal girişimciliğin geliştirilmesi adına üniversitelerde çalışmalar yapılması ve desteklenmesi adına girişimlerin oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

3. SOSYAL GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK İLİŞKİSİ

Sosyal girişimcilik, sosyal sorunlara yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler üretmek olarak belirtilmektedir (Leadbater, 1997). Oluşturulan sosyal girişimlerin etki düzeylerinin yüksek ve sürdürülebilir olabilmesinin temelinde yenilikçilik bulunmaktadır. Geçmiş tarihlerden bugüne birçok sosyal sorunla karşılaşmıştır (Özdeveci & Cingöz, 2009). Bununla birlikte eskiden olmayan ancak günümüzde ortaya çıkmış sorunlar da bulunmaktadır. Sorunların çözülmesi adına hazırlanan birçok fikir kalıplara bağlı kaldığı için etkili olamamıştır. Dünyadaki sosyal girişim örneklerine baktığımızda ise sorunlar farklı bakış açıları ile değerlendirmiş ve önceden denenmemiş, çağın ilerisinde çözüm önerileri sunulmuştur.

Bilginin tüm enerjisini aktararak adını verdiği bilgi çağında, çevresel koşullardaki dinamizmle birlikte rekabetin de başka bir boyut kazanması işletmeleri, sürdürülebilir başarıyı sağlamada daha zorlu bir mücadelenin içine çekmiştir. Kurumsal başarının sürdürülmesinin son derece zor olduğu bu süreç varlığını devam ettirebilme düşüncesinde olan işletmeler için yeni teknikler ve yöntemler kullanmayı, bu bağlamda yenilikçilik yapmayı zorunlu kılmıştır(Kahramanoğlu, 2020b).

Yenilikçi çözüm önerileriyle kurulan sosyal girişimler sonrasında de kapasitelerini arttırmışlardır (Gökbunar vd., 2018). Bu sayede sürekli büyümeye devam etmişlerdir. Bu ilerlemede sosyal girişimler gelişim basamaklarını çıkarken sürekli yenilikçilik kavramına bağlı kalmışlardır. Özetle yenilikçilik, sosyal girişimlerin ve sosyal girişimcilerin oluşumu ve sürdürülebilir olmasında en önemli etkidir.

4. SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

Sosyal girişimcilik alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde birçok farklı tanımlamalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılıkların oluşmasının nedeni ise sosyal girişimciliğin kapsamının çok geniş olmasıdır. Ayrıca bir girişim türü olmasına rağmen kar sağlama amacını geri plana atmaktadır (Özdevecioğlu & Cingöz, 2009). Sosyal girişimler için elde edilen karın tekrar sosyal fayda için kullanılması amacı bulunmaktadır. Bu nedenle kar elde etmekteki asıl amaç sosyal girişimin sürekliliğini sağlamaktır. Yapılan araştırmalarda ortaklaşılan noktalar ise oluşturulan sosyal girişimlerin amacının sosyal sorunların çözülmesinde yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler üretmesi, dezavantajlı grupların güçlendirilmesi ve sorunlarının çözülmesine katkı sağlanmayı amaçlamaktadır (Leadbeater, 1997).

Dünya’da birçok farklı sebeplerden ötürü sosyal sorunlar baş edilemez hale gelmektedir. Küresel ve ulusal örgütler bu sorunların çözülmesi için ciddi çalışmalar gerçekleştirmesine rağmen yeterlilik sağlayamamaktadırlar. Dünya’da eşitsizliklerin, sosyal adaletsizliğin, toplumsal göçlerin, yoksulluğun, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, iklimsel bozuklukların ve çevreyle ilgili birçok

sorunun çözümünde sosyal girişimciliğin büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir (Dwivwidi & Weerawardena, 2018). Günümüzde ise özellikle Covid-19 pandemisi ile mücadelede devlet organlarının yeterli olmadığını yerlerde sosyal girişimler ve bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri destekleyici çalışmalar ile devletin yükünü azaltmışlardır. Burada sosyal girişimler ulaştıkları kitleler ile sosyal sorunların çözümüne etki ederken devletin iş yükünü azaltarak müreffeh bir ülke düzenin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

5. SİVİL TOPLUM VE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

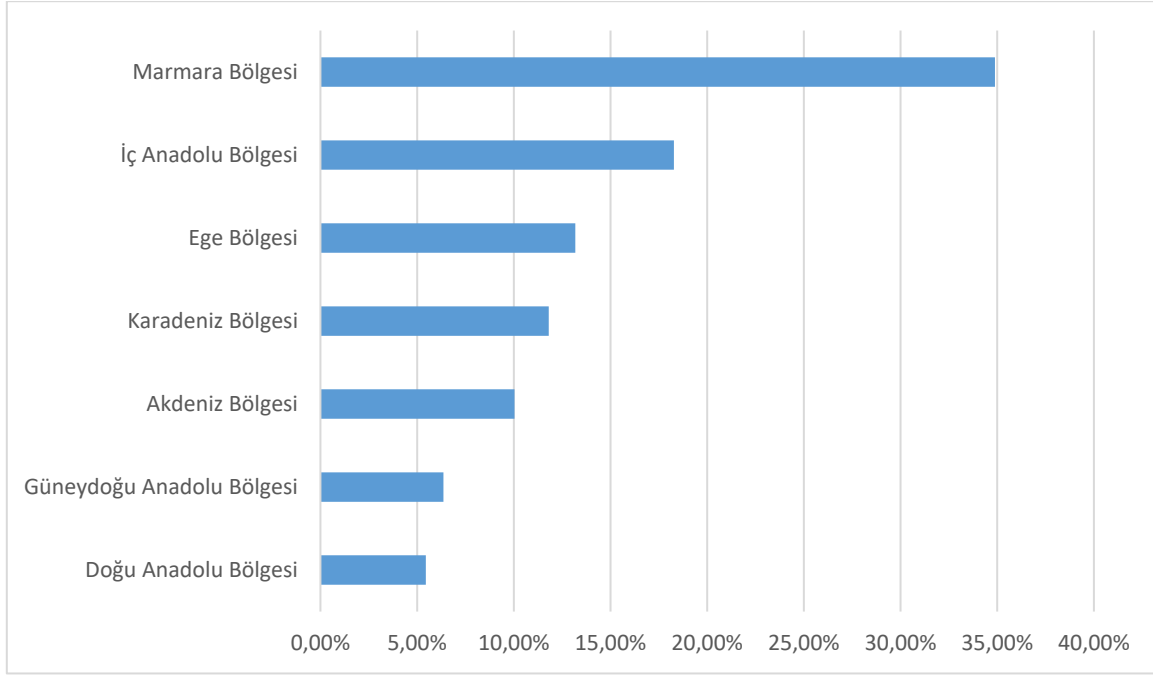
Belirli bir amaç için gönüllü olarak bir araya toplanmış kişilerin oluşturduğu yapı sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmaktadır (Talas, 2011). Sivil toplum kuruluşları devlet içinde bulunmasına rağmen, buldukları devlet ile aynı görüş ve fikri savunmak zorunda olmadan yasal çerçeve içinde çalışmalar gerçekleştirme hakkında sahiptirler. Bu nedenle sivil toplum örgütleri her konuda hak savunuculuğu yapabilmekte ve karşı güç olarak toplum tarafında yer almaktadır (Okutan, 2008).

Sivil toplum kuruluşları toplumsal kalkınma ve demokrasiye katılımın artmasında gönüllü topluluklar olarak fayda sağlamaktadır. Gelişimlerini sağlayarak sosyal fayda temelli çalışan kuruluşlar devletler tarafından destek görmeye başlamıştır (Dollery & Wallis, 2001). Sivil toplum kuruluşları özellikle devlet organlarının yetersiz kaldığı durumlarda toplumun ihtiyaçları karşılama noktasında da önemli bir yere sahiptir. Devletler sivil toplum kuruluşlarını destekleyerek ulaşamamış oldukları kişi veya gruplara dolaylı yoldan hizmet ve fayda sağlamış olmaktadır. Bu sayede sosyal girişim temelli oluşumlar sivil toplum kuruluşlarında da varlığını göstermiştir. Sivil toplumun geliştiği yerlerde artan farkındalık ve demokratik katılım sayesinde sosyal sorunların çözülmesi adına birçok farklı çalışma alanlarını araştırılmış ve sosyal girişimcilik uygulamaları da sivil toplum temelinde gelişme sağlamıştır (Demir, 2014).

6. SOSYAL GİRİŞİMCİLİĞİN EKONOMİK VE SOSYAL AÇIDAN ÖNEMİ

Sosyal girişimler sosyal sorunları çözerken aynı zamanda sürdürülebilir bir iş modeli de oluşturmaktadırlar (Nicholls, 2008). Bu sayede kar elde eden sosyal girişimciler ülkemizin en büyük sorunu olan istihdam sorununa de katkı sağlamaktadırlar. Sosyal girişimlerde elde edilen karın tekrar sosyal girişim içerisinde yatırım olarak kullanılmasıyla sosyal girişimler sürekli yeni istihdam alanları yaratmaya devam etmekte, gelişmekte ve yeni iş alanlarında sosyal girişimler kurmaktadır (Palacios-Marqués vd., 2019). Bu sayede ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ülkemizde sosyal girişimlerin sivil toplum örgütleri üzerinden çalıştığını düşünürsek Türkiye’de 121646 faal dernek bulunmaktadır. Bu derneklerin bölgesel olarak dağılımı Şekil 1’deki gibidir.

Şekil 1: Bölgelere Göre Faal Dernek Sayısı

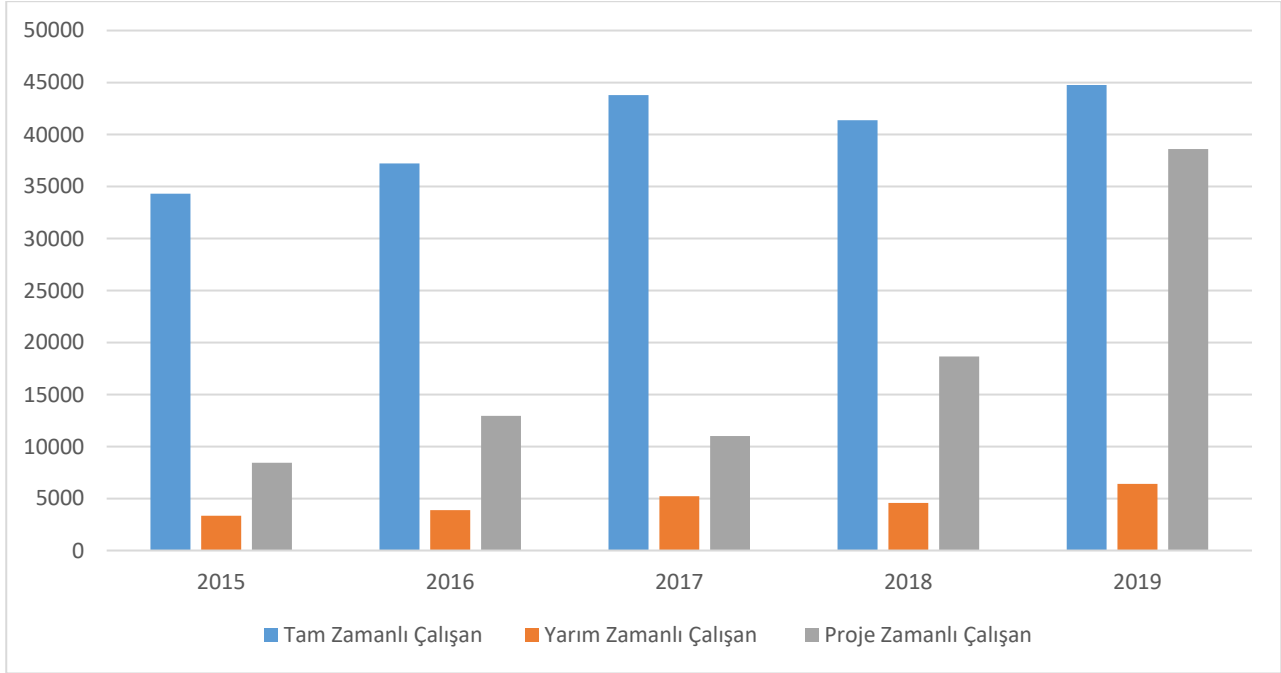

Kaynak: T.C. İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-bolgelere-gore-dagilimi>

Şekildeki oranlar incelendiğinde yoğunluğun Marmara Bölgesinde olduğu en az oranın ise Doğu Anadolu bölgesinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilden yola çıkarak derneklerin sağladığı sosyal ve ekonomik faydanın da doğru orantılı olacağı yorumlanabilmektedir.

2019 yılında Türkiye’de derneklerde çalışan 89.760 kişi bulunmaktadır (siviltoplum.gov.tr, 2020). Bunu çarpan etkisi ile düşündüğümüzde ise çok ciddi bir orada kişinin geçimini sağlamasında sosyal girişimciliğin etkisi olduğu belirtilebilir. Şekil 2’de 2015 yılından 2019 yılına kadar derneklerde çalışan kişilerin grafiği gösterilmiştir.

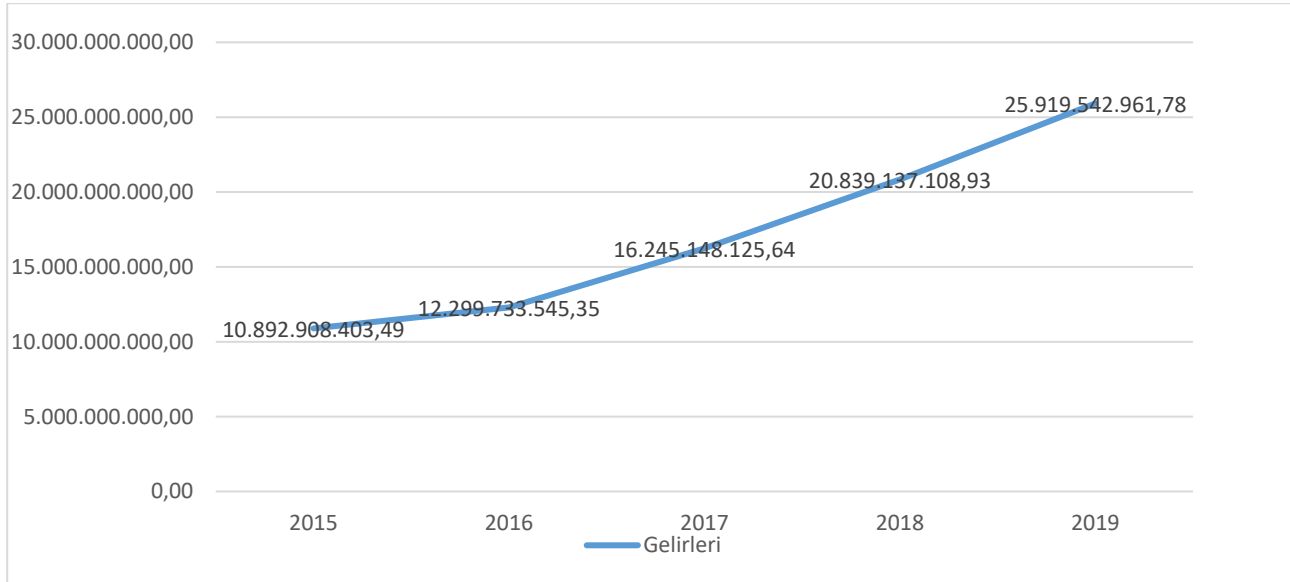
Şekil 2: Yıllara Göre Derneklerde Çalışan Sayısı

Kaynak: T.C. İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-gore-derneklerdeki-calisan-sayilari>

Şekilden de anlaşıldığı gibi her geçen sene derneklerde çalışan toplam kişi sayısı sürekli artış göstermektedir. Bu da insanların kamu-özel sektör haricinde çalışabilecekleri başka bir sektör daha olduğunu ortaya çıkartmaktadır. Sosyal girişimlerde çalışan verisi incelendiğinde genel istihdamın %1'i ile %7'si arasındaki bir oranı karşıladığını belirtilmektedir (Kolcu, 2018). Türkiye'deki derneklerin yıllara göre gelirlerinin bulunduğu grafik Şekil 2'deki gibidir.

Şekil 3: Derneklere Ait Gelir Toplamları

Kaynak: T.C. İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklere-ait-gelir-toplamlari>

2015 yılından 2019 yılına kadar geçen süre içerisinde Türkiye'deki derneklerin gelirlerini gösteren bu grafik incelendiğinde derneklerin toplam gelirin ulke ekonomisinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu da sosyal girişimlerin ekonomik açıdan ciddi bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Weerawardena vd., 2010).

Sosyal girişimcilerin toplumsal fayda sağlamayı ve sosyal sorunlara yenilikçi, sürdürülebilir çözümler üretmeyi amaçladığı bilinmektedir. Bu nedenle sosyal girişimler toplumda dışlanmış ve geri planda kalmış dezavantajlı grupları güçlendirmeyi, topluma kazandırmayı ve yaşam kalitesini artırıcı çalışmalar gerçekleştirmektedir (Dwivedi & Weerawardena, 2018; Austin vd., 2006). Sosyal girişimler bu çalışmaları gerçekleştirirken insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, tüketici hakları, sağlık ve beslenme, doğayı koruma, yoksullukla mücadele, yetenek geliştirme ve eğitim hakkı gibi alanlarda öncelikli çalışmaktadır (Kümbül Güler, 2008; Kayalar & Arslan, 2009). Yapılan bu çalışmalar ile sosyal sorunların çözülmesine ve sivil aktivizmin oluşmasına da katkıda bulunmaktadır (Betil, 2010). Özetle sosyal girişimler toplumsal refahın sağlanmasında sürdürülebilirliği sağlayarak toplumsal kalkınmaya etki etmektedir (Kolcu, 2018).

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Literatür taramasında Özdeveci & Cingöz (2009) sosyal girişimciliğin ekonomik olarak topluma katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Sarıkaya (2010) sosyal girişimciliğin yeterli bir tanımının yapılamadığını, buna rağmen ekonomik faydası haricinde sosyal faydasının da yüksek olduğunu belirtmiştir. Kümbül Güler'de (2011) toplumun çözülmesi en zor sorunu olan yoksulluğun çözümünde sosyal girişimciliğin en etkili yöntem olduğunu savunmaktadır. Gökbnar vd. (2019) ise sosyal girişimlerin maliyetinin düşük ve getirilerinin fazla olduğunu belirtmiştir. Bu sayede toplumun hem ekonomik hem de sosyal kalkınmasına katkıda bulduklarını ifade etmiştir. Bu araştırmalar

ışığında sosyal sorunların çözülmesinde sosyal girişimlerin önemi çok fazladır. Türkiye’de tam bir yasal statü sahibi olmayan sosyal girişimler çalışmalarını sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirmektedir. Türkiye’nin sosyal ve ekonomik olarak kalkınmasında fayda sağlayacak olan bu alana yasal statü kazandırılmalı veya sivil toplum kuruluşlarında daha esnek kararlara yer verilmelidir. Devlet kanalı ile sosyal girişimciliğin yaygınlaştırılması ve toplumdaki bireylerin bu alanda çalışmalar yapması teşvik edilmelidir. Sivil toplum kuruluşlarına verilecek olan desteklerde sosyal girişimcilik öncelikli alanlar arasında bulundurulmalıdır. Üniversitelerde ise öğrencilerin sosyal sorumluluk bilinci kazanmaları adına çalışmalara yer verilmeli ve bütün programlarda sosyal girişimcilik dersleri müfredata eklenmelidir. Ayrıca üniversitelerde sosyal girişimcilik alanlarında çalışacak ve destekleyici kuluçka merkezleri örneklerinin sayısı arttırılmalıdır.

Sonuç olarak toplumsal refahın arttırılması, sosyal sorunların sürdürülebilir çözümlere ulaştırılması için sosyal girişimcilik yaygınlaştırılmalıdır. Devlet tarafından sosyal girişimcilik öncelikli çalışma alanına alınırken sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki çalışmaları desteklenmelidir. Devlet organlarının sosyal girişimler ile işbirliği içerisinde olması gerekli paydaşlık vazifelerinin yapılması gerekmektedir. Küresel ölçekli şirketler ile anlaşmalar yapılmalı ve Türkiye’de büyümekte olan sosyal girişimler uluslararası boyuta taşınmalıdır. Şirketlerin sosyal fayda üzerine yaptığı çalışmalar takip edilmeli ve sosyal sorumluluk bölümleri ile sosyal girişimler buluşturulmalıdır. Okul çağındaki çocuklara sosyal sorumluluk bilinci aşılanmalı ve okullarda sosyal sorunların çözülmesi adına fikirlerini söyleyebilecekleri alanlar yaratılmalıdır. Yereldeki kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ile paydaş olarak sosyal girişimler kurmalıdır. Üniversiteler sosyal girişimcilik alanında sivil toplum kuruluşlarını kapasite geliştirici çalışmalarla desteklemelidir. Üniversiteler bünyesinde sosyal girişimcilik akademileri ve kuluçka merkezleri kurulmalıdır. Çok geniş çalışma alanına sahip olan sosyal girişimin üniversitelerde ders olarak verilmesi ve yeni fikirlerin ortaya çıkması sağlanmalıdır. Üniversite bünyesinde kurulmuş olan öğrenci topluluklarının sosyal girişimcilik alanında çalışmalar yapmasını teşvik etmeli ve gerekli kaynaklar ile onları buluşturmalıdır. Akademik olarak sosyal girişimcilik lisansüstü programları açılmalıdır. Toplumda birlik sağlanması ve bilinç oluşturulması için sivil toplum kuruluşları güçlerini birleştirmeli ve etkili sosyal girişimler ortaya çıkarmalıdır. Ancak bu şekilde sosyal sorunların çözülmesi ve sosyal refaha ulaşılmasına katkıda bulunulabilecektir.

KAYNAKÇA

Austin, J., Stevenson, H., & Wei-Skillern, J. (2006). Social and Commercial Entrepreneurship: Same, Different, or Both?. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30(1), 1-22.

Betil, İ. (2010). Sivil Toplum, Sosyal Sermaye, Sosyal Girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1).

British Council, Türkiye, 2019. ‘Türkiye’de Sosyal Girişimlerin Durumu’. <https://www.britishcouncil.org.tr/programmes/education/social-enterprise-research>.

Demir, Ö. (2014). Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Girişimcilik, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Sosyal İşletme. *ASOS Journal. The Journal of Academic Social Science*, (6), 347-356.

Dollery, B., & Wallis, J. (2001). *Economic Approaches to the Voluntary Sector: A Note on Voluntary Failure and Human Service Delivery*. University of New England, School of Economic Studies.

Dwivedi, A., & Weerawardena, J. (2018). Conceptualizing and Operationalizing the Social Entrepreneurship Construct. *Journal of Business Research*, 86, 32-40.

Ersen, T. B., Kaya, D., & Meydanoglu, Z. (2010). Sosyal Girişimler ve Türkiye İhtiyaç Analizi Raporu. İstanbul: TÜSEV Yayınları, (50).

Gökbunar, R., Aktaş, H., & KARGIN, M. (2018). Üniversitelerde Sosyal Girişimcilik: Fırsatlar ve Öneriler. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 155-170.

Kahramanoğlu, A.,(a)(2020) Tarım İşletmelerinde Tarım Sigortası ve Yenilikçilik İlişkisi: Samsun Örneği, *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 8(2), 1-16

Kahramanoğlu, A.,(b)(2020) Yenilikçilik Süreçleri ve Sigorta Sektöründe Yansımaları, *Girişimcilik ve Yenilikçilikte güncel Yaklaşımlar*, Efe Akdemi Yayınevi, 85-111

Kayalar, M., & Arslan, E.T. (2009). Ashoka'ya Üye Olan Sosyal Girişimlerin Türkiye ve Dünyadaki Faaliyet Alanlarının Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 1(1), 56-76

Kolcu R. 2018 Girişimcilik ve Kişilik Özellikleri: Geleneksel ve Sosyal Girişimcilerin Kişilik Özellikleri Arasındaki Farklara İlişkin Bir Araştırma, İstanbul, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Kümbül Güler, B. (2008). Sosyal Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).

Leadbeater, C. (1997). The Rise of The Social Entrepreneur (No. 25). Demos.

Nicholls, A. (Ed.). (2008). *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. OUP Oxford.

Okutan, E. (2008). Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmiş İşbirliği: İngiltere Örneği. *Sayıştay Dergisi*, (71), 91-108.

Özdevecioğlu, M., & Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 81-95.

Palacios-Marqués, D., García, M. G., Sánchez, M. M., & Mari, M. P. A. (2019). Social Entrepreneurship and Organizational Performance: A Study of The Mediating Role of Distinctive Competencies in Marketing. *Journal of Business Research*, 101, 426-432.

Sakarya, S., Bodur, M., Yildirim-Öktem, Ö., & Selekler-Göksen, N. (2012). Social Alliances: Business and Social Enterprise Collaboration for Social Transformation. *Journal of Business Research*, 65(12), 1710-1720.

Sarıkaya, M. (2010). Üçüncü Sektörde Yönetimsel ve Kavramsal Dönüşüm: Sosyal Kar Amaçlı Örgütler. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 87-100.

Sönmez, A., Arıker, Ç., & Toksoy, A. (2016). Dünya’da ve Türkiye’de sosyal girişimciliğin gelişimi. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 102.

T.C. İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-bolgelere-gore-dagilimi>

T.C., Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklere-ait-gelir-toplamlari>

T.C., Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-gore-derneklerdeki-calisan-sayilari>

Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. Türklük Bilimi Araştırmaları, (29), 387-401.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2019) Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı

Weerawardena, J., McDonald, R. E., & Mort, G. S. (2010). Sustainability of Nonprofit Organizations: An Empirical Investigation. Journal of World Business, 45(4), 346-356.